

در آخرین انتخاباتی که برگزار شد، نیمی از مردم حاضر نشدند رای بدهند. این همان فروپاشی سرمایه اجتماعی است که با آن مواجه شده ایم، چون مردم اصلاً اطمینان و اعتمادی ندارند که در نتیجه این اعتماد، کنش سیاسی که انجام می‌دهند و امیدوار باشند که با انجام دادن این کنش سیاسی، تغییر و تحولی ایجاد شود. چیزی که من از آن به عنوان فروپاشی سرمایه اجتماعی نام می‌برم، فقط برای حاکمیت اتفاق نیفتاده است و گریبان گروه‌های سیاسی و اجتماعی را هم گرفته است و این خیلی فاجعه است که متأسفانه گریبان ایران را گرفته است.»

زیباکلام تأکید دارد که این موضوع تنها مربوط به ایران نیست و در سایر کشورها نیز می‌توان آن را مشاهده کرد. او می‌گوید: «البته در سایر کشورها هم اینطور نیست که صددرصد مردم به حکومت‌ها اعتماد داشته باشند. در کشورهایی مثل ژاپن و آلمان هم مشابه این موضوع وجود دارد اما موضوعی که درباره ایران صدق می‌کند این است که در جامعه ما این بی‌اعتمادی خیلی بیشتر از قبل شده است، درحالی‌که در گذشته اینطور نبود.»

او درباره این‌ موضوع که آیا امکان دارد پیرامون یک بحث، شکاف‌ها کنار گذاشته شود و گروه‌های سیاسی - اجتماعی به هم نزدیک شوند؟ توضیح می‌دهد: «اینکه در بین مردم و گروه‌های سیاسی و اجتماعی اختلاف نظر در مسائل مختلف از جمله مسائل سیاسی وجود داشته باشد، یک امر کاملاً بدیهی و طبیعی به شمار می‌رود. واقع مطلب این است که گروه‌های سیاسی و اجتماعی، به واسطه مسائل مختلفی مانند مسائل عقیدتی، ایدئولوژیک، منافع سیاسی، منافع اقتصادی و غیره با هم اختلاف نظر دارند و این اختلاف نظر و دیدگاه هم کاملاً طبیعی است. نمی‌توان اینطور گفت که همه گروه‌ها پیرامون یک موضوع اعم از بحث داخلی و یا خارجی نظر مشترک و واحدی داشته باشند. این حرف بی‌معنایی است و در هیچ جامعه‌ای چنین اتفاقی نخواهد افتاد که ما شاهد این باشیم که اکثریت بالای مردم و گروه‌های اجتماعی بخواهند روی یک موضوع توافق کامل انجام دهند و یک نظر مشترک را درباره موضوعی داشته باشند.»

او در پایان یک هشدار مهم می‌دهد: «چیزی که خطرناک به نظر می‌رسد، این است که این فروپاشی اعتماد ادامه داشته باشد که اگر ادامه داشته باشد، به نوعی بی‌ثباتی و هرج و مرج می‌رسیم که در آن افراد و جریان‌ها به هم اعتماد نداشته باشند.»

▼ هشدارها را جدی می‌گیرند؟

بحثی که وجود دارد این است که نمی‌توان کتمان کرد که شکاف وجود دارد و این شکاف لحظه به لحظه در حال گسترده‌تر شدن است. در موارد قبل که به نظر می‌رسد به سادگی از کنار شکاف‌ها عبور شده است این‌بار باید دید که سیستم سیاسی چگونه بر خورد خواهد کرد؛ آیا گامی در مسیر پیشگیری از عمیق‌تر شدن این شکاف‌ها برداشته خواهد شد؟

حمیدرضا جلالی‌پور، استاد جامعه‌شناسی سیاسی می‌گوید در ایران شکاف‌های زیادی وجود دارد و این شکاف‌ها غیرقابل کتمان است و تا کشور در مسیر توسعه قرار نگیرد، این شکاف‌ها پرنخواهد شد. او می‌گوید به رغم وجود این شکاف‌ها اما وضعیتی که کشور در آن قرار گرفته، باعث شده که الزام این موضوع احساس شود که عبور از وضعیت موجود تنها با اتحاد و کنار گذاشتن برخی از شکاف‌ها ممکن است.

▼ **با توجه به وضعیت فعلی که کشور در آن قرار دارد، تحلیل شما از شکاف‌هایی که در جامعه بین نیروهای سیاسی - اجتماعی و همچنین بین سیستم سیاسی و مردم وجود دارد چیست؟ با توجه به آنچه در سال اخیر اتفاق افتاد، عمق این شکاف‌ها چقدر است؟**

در کشور ما شکاف‌های متعددی وجود دارد؛ مانند شکاف میان جامعه و حکومت؛ یا شکاف اقتصادی بین دارا و ندار؛ یا شکاف نسلی بین متولدین دهه هشتاد، هفتاد و شصت با متولدین دهه بیست و سی که بست‌ها را رها نمی‌کنند؛ یا شکاف جنسیتی بین زن و مرد در استفاده از امکانات عمومی و شکاف‌های دیگر. بر کردن شکاف‌هایی که اشاره کردم، کار می‌برد حداقل دوده کشور باید در مدار «توسعه» قرار بگیرد تا این شکاف‌ها پر شود. ولی الان ما در شرایط جنگی و در شرایط «بقا» قرار گرفته‌ایم نه اینکه روی ریل توسعه حضور داشته باشیم. لذا با توجه به شرایط جنگی به نظر من یک شکاف از همه شکاف‌ها مهم‌تر است و آن هم شکاف میان حامیان ایران و افراد و گروه‌هایی که در درجه اول دغدغه ایران را ندارند و دغدغه‌های دیگری دارند. قبلاً ایران ناترازی‌هایی متراکم داشت و اکنون هم دارد ولی در شرایط فعلی مصاد وضعیت جنگی قرار گرفته‌ایم که یک طرف این جنگ تنابیه‌وو ترامپ جنایتکار و بی‌رحم حضور دارند و در طرف دیگر هم مردم، دولت و حاکمیت ایران قرار گرفته‌اند. دستگاه دیپلماسی و تیم اقتصادی دولت و پایداری مردم باید کمک کنند که ایران با عزت از این شرایط جنگی عبور کند. به نظر من دشمنان ایران دنبال تسلیم ایران و بعدمتلاشی کردن ایران هستند. ما عمل اسرائیل را در سوریه دیدیم و می‌بینیم.

▼ **اگر قرار بر این باشد که نیروهای سیاسی و اجتماعی تمرکز خود را روی یک موضوع قرار دهند و آن شکاف**

حمیدرضا جلالی‌پور استاد جامعه‌شناسی سیاسی:

عبور از این وضعیت تنها با اتحاد ممکن است

را به نوعی ترمیم کنند، باید تمرکز روی شکاف در داخل باشد و یا اینکه روی تهدیدهای خارجی تمرکز شود؟

همانطور که در سوال اول پاسخ دادم، برای عبور از شر دشمنان ایران و عبور از شرایط جنگی فعلی، شایسته است حاکمیت، دولت و نیروهای جامعه مدنی همه با هم متحد شویم و این کار سختی است چون کثیری از مردم از حیث اقتصادی ناراضی هستند و برای آینده افق مثبتی را نمی‌بینند. حتی از کارایی حکومت ناراضی هستند، با این همه چون در شرایط جنگی قرار داریم، راهی نداریم جز اینکه با اتحاد از این شرایط جنگی عبور کنیم. عبور از شرایط جنگی هم معیارهایی دارد. اگر از وضعیت جنگی عبور کنیم بازار ایران آرام خواهد شد، نرخ ارز آسانسوری بالا نمی‌رود و قیمت‌ها مهار می‌شود. ▼ **برای پر کردن این شکاف طبیعتاً بخش‌های مختلف جامعه وظایفی را بر عهده دارند. نیروهای سیاسی و اجتماعی در این مسیر باید چه کنند و رفتارهایشان باید به چه شکل باشد؟ و مهم‌تر اینکه سیستم سیاسی باید در چه مسیری گام بردارد؟**

اول اینکه شایسته است حاکمیت و دولت، دستگاه دیپلماسی را برای جلوگیری از وقوع جنگ مجدداً تقویت کنند. یعنی به‌عنوان مثال علی‌اکبر صالحی مسئول ویژه کار با کشورهای عربی بشود. دکتر طریف به نیویورک برود و خوشرو رابطه با چین را تقویت کند. دوم این که در امور اداری انتصاب افراد کارآمد ادامه پیدا کند مثل به‌کارگیری عبدالناصر همتی در بانک مرکزی یا شورای اطلاع‌رسانی دولت که ماشاالله شمس الواعظین را در این شورا منصوب کردند. این نوع کارها مفید است. سوم اینکه یک اصل را یادمان نرود. عبور از این وضعیت جنگی کشور تنها کار مردم یا حاکمیت و یا دولت نیست کار هر سه آنهاست؛ به عبارتی عبور از این وضعیت با اتحاد ممکن است. چهارم اینکه به مدیریت بحران در این روزهایی که قرار داریم هم خوب است توجه کنیم. به نظر من در این ۹ روز (آینده را نمی‌دانم) هم دولت و هم حاکمیت خوب عمل کردند. حاکمیت با نیروی انتظامی به ارعاب مردم نپرداختند. پزشک‌یان و رهبری با معترضین همراهی و همکاری کردند. لذا این کارهای خوب را باید ادامه داد. پنجم اینکه نیروی جامعه مدنی به‌رغم این همه ناراضیاتی و بی‌محلی‌ها از سوی حکومت عمل کردند. شما دیدید اصلاً توجیهی به بیانیه «گذاری‌ها» که هفته امضا داشت نکردند. این مواضع پخته نیروهای جامعه مدنی تابعور از پیچ جنگی شایسته است ادامه پیدا کند.

حشمت‌الله فلاحت‌پیشه استاد علوم سیاسی:

شکاف‌ها تلنبار اشتباهات گذشته است

باعث می‌شود عملاً این شکاف‌ها به سفره مردم و به عبارتی به استخوان مردم کشیده شود. پیش از این نظرسنجی‌ها هشدار داده بود که اوضاع خوب نیست و شکاف جدی است. وقتی که ۸۰ درصد مردم از وضع کنونی ناراضی باشند، بخش اندکی از این ۸۰ درصد هم به خیابان بیایند، تبدیل به یک شورش جدی خواهد شد. این‌ها مواردی است که وجود دارد. ولی باز هم شما برگردید به همان رسانه رسمی که صداسیماست، ما می‌بینیم که فضای ذهنی صداسیماست مثل ونزوئلاست و دنبال مسائلی هستند که ربطی به مردم ندارد. لذا من اعتقاد بر این است که آن چیزی که الان وجود دارد این هست که مردم به دنبال بازگرداندن منابع مملکت به سفره خودشان هستند. این بحث اساسی است که وجود دارد.

▼ **نشانه‌ها و ناهمادی این شکاف چیست و چقدر این شکاف عمیق شده است؟** آن چیزی که ما الان می‌بینیم، تلنبار یا تابناشته شدن اشتباهات مختلف در عرصه سیاسی کشور هم هست. یک روز به اسم خالص‌سازی، طیف کارشناس و کاردان دلسوز کشور را حذف کردند و فضا برای طیف شعاری کم‌سواد باقی ماند. در سمت دیگر هم فرصت‌های اساسی سیاست خارجی از دست رفت. این شکاف‌هایی که ایجاد شده است و آن را می‌بینیم، حاصل از دست رفتن فرصت‌ها و حاصل شکست سیاست‌های شعاریست.

▼ **شرط بهبود این وضعیت و پیش‌گیری از گسترده‌تر شدن این شکاف‌ها چیست؟** لازم‌ه کار به اعتقاد من یک پوست‌اندازی جدی است. یعنی اینکه یک تغییرات اساسی باید در سامان اداره کشور شکل بگیرد. ما حاصل همه این‌ها این است که همواره در عرصه سیاسی می‌گویند اگر مردم بفهمند با انتخابات اثر رای آنها در اداره مملکت مشخص است؛ هیچ وقت به خیابان‌ها نمی‌آیند. ولی مردم وقتی که در انتخابات مختلف رای دادند ولی رأی‌شان تبدیل به عمل سیاسی نشد؛ معنایش این است که بعد از قهر از صندوق، مردم ساز و کارهای دیگری را انتخاب می‌کنند. همین چیزی که درباره آقای پزشک‌یان هم دیدیم. لذا من فکر می‌کنم اشتباه هست که اگر مردم را مقصر ایجاد این شکاف بدانند و همین مقصر دانستن مردم هم ادامه همان ذهنیت‌های ناک‌آرمد سیاسی در کشور هست.

می‌توان بر چالش‌ها غلبه کرد

جامعه اسلامی مهندسین در پی اعتراضات اخیر بیانیه‌ای صادر کرد که در این بیانیه تأکید کرده است: «هرگونه حرکت خارج از چارچوب قانون که به تخریب اموال عمومی، اختلال در نظم جامعه و ایجاد ناامنی بیانجامد، به‌طور قاطع محکوم است. جامعه مهندسین معتقد است مسیر صحیح احقاق حقوق، از مجرای قانون و نهادهای تعیین‌شده می‌گذرد. ما باور داریم که بسیاری از معترضین، مردم دلسوز و متدینی هستند که انگیزه‌ای جز بیان مشکلات معیشتی و مطالبه بهبود شرایط اقتصادی و عدالت اجتماعی ندارند. این دغدغه‌ها مشروع است و باید با جدیت و سرعت، از سوی مسئولین ذی‌ربط شنیده شده و در مسیر اصلاحات ساختاری عمیق در اقتصاد کشور گام‌های عملی و مؤثر برداشته شود. تأخیر در این امر، آب به آسیاب دشمن می‌ریزد.» «محکومیت لفاظی‌های مداخله‌جویانه ترامپ از دیگر مواردی است که در این بیانیه به آن پرداخته شده و تصریح شده است: «اظهارات اخیر رئیس‌جمهور جنایتکار آمریکا که تحت عنوان حمایت از معترضین، جمهوری اسلامی ایران را تهدید کرده است، مصداق بارز مداخله‌جویی خصمانه و نقض صریح اصول منشور ملل متحد است. جامعه اسلامی مهندسین این گونه موضع‌گیری‌های تحریک‌آمیز و غیرمسئولانه را که تنها به تحریک آشوب و تضعیف ثبات منطقه می‌انجامد، به شدت محکوم می‌نماید و آن را نشانه‌ای از عدم درک صحیح قدرت ملی و اراده راسخ ملت ایران می‌داند.» این تشکل سیاسی در پایان این بیانیه تأکید کرده است: «جامعه اسلامی مهندسین با درک شرایط حساس کنونی، بر لزوم وحدت ملی، هوشیاری در برابر توطئه‌های دشمن، پیگیری جدی اصلاحات اقتصادی و مقاومت در برابر زورگویی‌های بین‌المللی تأکید می‌ورزد. ما ایمان داریم که با اتکال به خدا، پیروی از رهنمودهای ولایت فقیه، کار جهادی و عزم ملی، می‌توان بر چالش‌ها غلبه کرده و آینده‌ای درخشان را برای میهن اسلامی‌مان رقم زد.»

خنثی‌سازی نقشه‌های دشمنان

حزب اعتماد ملی در پی اعتراضات صورت گرفته در روزهای اخیر بیانیه‌ای صادر کرد که در بخشی از این بیانیه آمده است: «انتظار به جای همه ملت ایران، احزاب و نخبگان سیاسی این بود که حاکمیت با توجه به مقاومت نجیبانه و قهرمانانه ملت، اقدام به اصلاح شیوه‌های غلط گذشته کرده و در تلاش برای تقویت وحدت ملی به‌وجود آمده گام‌های مثبتی بردارد که شوربخشانه چنین نشانه‌هایی ظهور و بروز نیافت.» در بخش دیگر این بیانیه آمده است: «حزب اعتماد ملی در این زمینه مقصر را تعلل دولت و دستگاه‌های حاکمیتی در انجام اصلاحات شکلی و محتوایی حوزه اقتصاد می‌داند. آغاز اعتراضات به نوسان نرخ ارز و فشار معیشتی از جانب کسبه برخی از اصناف، اعتراضاتی اصیل، محتوایی و بر حق بود که به‌رغم تلاش نیروهای معاند برای به انحراف کشاندن آن، با مدیریت مناسب این هموطنان همراه شد.» در بخش دیگر این بیانیه با بیان اینکه «آنچه که در بخش‌های پراکنده‌ای از کشور در جریان است را به سادگی نمی‌توان در همان دستگاه تحلیلی به نتیجه رساند و نیازمند توجه به لایه‌های پید و پنهانی است» مواردی را درباره تحرکات گروه‌های تجزیه‌طلب و گروه‌های مشکوک و نفوذی در صفوف مردم تهدید مداخله‌گرایانه رئیس‌جمهور ایالات متحده ... مطرح کرد و در ادامه مطالبات خود را از دولت، حاکمیت و مردم آورده است که از به «رسمیت شناختن اعتراضات تا اصلاحات بودجه و تثبیت نرخ ارز و لزوم افزایش دقت و آگاهی مردم به ویژه جوانان نسبت به اقدامات کشورهای متخاصم در نال‌آزماسازی کشور و پرهیز از هرگونه خشونت در بیان اعتراضات و...» در آن آمده است و در بخش پایانی آن نیز آمده است: «از عموم مسئولان و مردم می‌خواهیم که موجبات خنثی‌سازی نقشه‌های دشمنان ملت بزرگ ایران شده و برای آبادی میهن و آزادی مردم و استقلال و سرفرازی کشور همه تلاش خود را به کارگیرند و لحظه‌ای آرام نگیرند.»